OZGURKONAKCİ.COM · LOJİSTİK REHBERİ · 07

Taşıma belgeleri karşılaştırması: konşimento, seawaybill, AWB, CMR ve CIM

Hangi belge hangi sözleşmeye tabi, kim düzenler, malı temsil eder mi ve taşıyıcı en fazla ne öder?

Hazırlayan: Özgür Konakcı · Seviye: Başlangıç–Orta · Sürüm: 12 Kasım 2026

Çevrimiçi ve interaktif sürüm: **https://ozgurkonakci.com/rehber/tasima-belgeleri-karsilastirma/**

KISA CEVAP

Taşıma belgelerinin hepsi taşıma sözleşmesinin ve yükün teslim alındığının ilk bakışta delilidir; ama yalnızca emre veya hamiline düzenlenmiş deniz konşimentosu malı temsil eder ve ciro ile devredilebilir. Seawaybill, AWB, CMR ve CIM senetleri malı temsil eden belge (document of title) değildir; yük, belgede adı yazılı alıcıya teslim edilir. Taşıyıcının sorumluluk sınırları da farklıdır: Lahey-Visby'de koli başına 666,67 SDR veya kg başına 2 SDR'den yüksek olanı, CMR'de kg başına 8,33 SDR, Montreal'de kg başına 26 SDR, CIM'de kg başına 17 SDR.

Neden karşılaştırmalı bakmalı?

Her taşıma modunun kendi belgesi ve kendi uluslararası kuralı vardır. Belgelerin adı benzese de hukuki sonuçları farklıdır: biri malı temsil eder, diğeri yalnızca makbuz ve sözleşme delilidir; biri koli başına, diğeri kilogram başına sınırlı sorumluluk getirir. Ödeme yöntemini, sigortayı ve hasar sürecini planlarken hangi belgeyle çalıştığınızı bilmek gerekir.

Ana tablo

	Konşimento (B/L)	Seawaybill	AWB	CMR senedi	CIM senedi
Mod	Deniz	Deniz	Hava	Karayolu	Demiryolu
Uluslararası kural	Lahey-Visby Kuralları	Lahey-Visby kapsamı konşimentoya bağlıdır (Md. I(b)); uygulanacak kuralı belge şartlarından kontrol edin	Montreal Sözleşmesi 1999	CMR Sözleşmesi 1956	COTIF Ek B (CIM)
Kim düzenler?	Taşıyan, kaptan veya acentesi; yükletenin talebiyle (Md. III(3))	Belgenin şartlarına göre	Gönderen hazırlar; taşıyan da imzalar (Md. 7)	Gönderen ve taşıyan imzalar (Md. 5)	Gönderen ve taşıyan imzalar (Md. 6)

	Konşimento (B/L)	Seawaybill	AWB	CMR senedi	CIM senedi
Asıl nüsha	Kurallarda sayı yok; kaç orijinal düzenlendiği belgede yazar	Teslim için belge sunulması gerekmez	3 (taşıyan, alıcı, gönderen)	3 (gönderen, yükle giden, taşıyan)	Kaynaklarda doğrulanamadı
Malı temsil eder mi?	Emre veya hamiline düzenlenmişse evet; ciro ve teslimle devredilir	Hayır	Hayır (sektör kaynakları; Sözleşmede hüküm yok)	Hayır (Md. 1(5): yalnız tek ülke içi taşımada istisna)	Hayır; konşimento hükmünde değildir (Md. 6)
Sözleşmenin delili	İlk bakışta delil; iyi niyetli üçüncü kişiye devredilince kesin (Md. III(4))	Makbuz ve sözleşme delili	İlk bakışta delil (Md. 11)	İlk bakışta delil (Md. 9)	İlk bakışta delil (Md. 12)
Sorumluluk sınırı	Koli başına 666,67 SDR veya brüt kg başına 2 SDR (yüksek olan)	Uygulanan rejime göre	26 SDR/kg (28.12.2024'ten beri)	8,33 SDR/kg	17 SDR/kg
Elektronik sürüm	—	—	e-AWB (Md. 4; IATA Res. 672)	e-CMR Ek Protokolü	İşlevsel eşdeğerlik sağlanırsa elektronik kayıt (Md. 6)

"İlk bakışta (prima facie) delil", aksi ispatlanana kadar doğru kabul edilen delil demektir. Sınırlar **SDR** (IMF'nin Özel Çekme Hakkı) ile ifade edilir; ödeme günündeki kurla yerel paraya çevrilir. Elektronik konşimento ve seawaybill bu sayfada ele alınmadı.

Belge belge kısa notlar

Konşimento

Lahey-Visby Kuralları, "taşıma sözleşmesi"ni konşimento veya benzeri bir malı temsil eden belgeyle (document of title) kapsanan deniz taşıma sözleşmesi olarak tanımlar (Md. I(b)). Taşıyan yükü teslim aldıktan sonra yükletenin talebiyle konşimento düzenler; belgede markalar, koli sayısı veya miktar ya da ağırlık ve malın görünür durumu yer alır. Yükleme sonrası istenirse "shipped" (gemiye yüklendi) konşimentosu verilir (Md. III(7)).

Konşimento malın belgede yazıldığı şekilde teslim alındığının ilk bakışta delilidir. İyi niyetli üçüncü kişiye devredildikten sonra taşıyan bunun aksini ispat edemez (Md. III(4)). Yükleten, malın cinsini ve değerini yüklemeden önce beyan edip konşimentoya yazdırırsa sorumluluk sınırı uygulanmaz. Ayrıntılar **Konşimento (bill of lading)** konusunda.

Seawaybill (deniz yolu taşıma senedi)

Konşimento değildir: taşıma sözleşmesini kanıtlayan ve yükün kime teslim edileceğini gösteren bir makbuzdur. Ciro edilemez; İngiliz hukukunda (COGSA 1992) haklar belgenin zilyetliğiyle değil, kanun gereği teslim almaya

yetkili kişiye geçer. Lahey-Visby'nin uygulama alanı konşimento ve benzeri malı temsil eden belgelere (documents of title) bağlı olduğundan, seawaybill'de hangi kuralların uygulanacağını belgenin şartlarından kontrol edin.

AWB (hava yolu taşıma senedi)

Montreal Sözleşmesi'ne göre AWB'yi gönderen hazırlar ve üç asıl nüsha düzenlenir: biri taşıyan için, biri yükle birlikte alıcıya giden, biri de taşıyanın imzalayıp göndericiye verdiği nüsha (Md. 7). AWB yerine elektronik bir kayıt kullanılabilir; bu durumda gönderen isterse taşıyan kargo makbuzu verir (Md. 4). Numara yapısı, MAWB–HAWB ayrımı ve ücrete esas ağırlık için **Hava kargo: AWB ve ücrete esas ağırlık (desi)** konusuna bakın.

CMR senedi

CMR, teslim alma ve teslim yerleri farklı iki ülkede olan ve en az biri akit devlet olan ücretli karayolu taşımalarına uygulanır; posta, cenaze ve ev eşyası taşımaları kapsam dışıdır (Md. 1). Senet, gönderen ve taşıyan tarafından imzalanan üç asıl nüsha hâlinde düzenlenir (Md. 5). Senette düzenlenme yeri ve tarihi, taraflar, yükleme ve teslim yeri, malın tanımı, koli sayısı, brüt ağırlık, gümrük talimatları ve taşımanın CMR'ye tabi olduğu kaydı yer alır (Md. 6).

Taşıyan yükü teslim alırken koli sayısını, markaları ve malın görünür durumunu kontrol eder ve çekincelerini gerekçeli olarak senede yazar (Md. 8). Çekince yoksa malın iyi durumda teslim alındığı ve koli bilgilerinin doğru olduğu kabul edilir (Md. 9). Araç tipleri ve LDM için **Karayolu araç tipleri ve LDM** konusuna bakın.

CIM senedi ve CIM/SMGS

CIM kurallarına göre taşıma sözleşmesi tek tip modeldeki hamule senediyle teyit edilir; senedin olmaması sözleşmeyi geçersiz kılmaz. Her gönderi için ayrı senet düzenlenir ve bir senet kural olarak tek bir vagon yükünü kapsar (Md. 6).

Senedin delil değeri yüklemeyi kimin yaptığına göre değişir (Md. 12):

- **Yüklemeyi taşıyan yaptıysa** senet; malın durumu, ambalajı, koli sayısı, markaları ve ağırlığı için de delildir.
- **Yüklemeyi gönderen yaptıysa** bu bilgiler ancak taşıyan kontrol edip kaydettiyse delil olur.
- Gerekçeli bir çekince varsa ilk bakışta delil etkisi ortadan kalkar.

Avrupa ile Asya arasındaki demiryolu taşımalarında **CIM/SMGS ortak senedi** kullanılır: Avrupa kesiminde CIM, Asya kesiminde SMGS kuralları uygulanır. Ortak senet, sınırdaki aktarma noktasında senedin yeniden yazılması işleminin yerine geçer. Demiryolu ve kombine taşıma için **İntermodal ve kombine taşımacılık** konusuna bakabilirsiniz.

Elektronik belgeler

- **e-AWB:** Montreal Sözleşmesi md. 4 elektronik kayda izin verir; IATA'nın Resolution 672'si tek imzalı çok taraflı bir e-AWB anlaşması sunar.
- **e-CMR:** CMR'ye Ek Elektronik Hamule Senedi Protokolü 20 Şubat 2008'de Cenevre'de kabul edildi ve 5 Haziran 2011'de yürürlüğe girdi. BM depoziter kayıtlarına göre **Türkiye 31 Ocak 2018'de katılım yoluyla taraf oldu.**

Azerbaycan Dijital Kalkınma ve Ulaştırma Bakanlığı'nın 10 Mart 2026 tarihli haberine göre iki ülke, seçili taşıyıcılarla pilot e-CMR sevkiyatlarına başlanması konusunda anlaştı; tarih verilmedi. Türkiye'de e-CMR'nin rutin kullanımda olup olmadığını doğrulayamadık. Kullanmadan önce taşıyıcınıza ve varış ülkesinin kabul edip etmediğine bakın.

- **CIM:** İşlevsel eşdeğerlik, özellikle delil değeri açısından sağlanırsa elektronik kayıt senet yerine geçebilir (Md. 6).

Pratikte ne anlama gelir?

- **Mal yolda satılacaksa veya akreditif konşimento istiyorsa** devredilebilir bir belge gerekir: emre düzenlenmiş konşimento. Akreditif koşulları için **Dış ticarette ödeme yöntemleri ve akreditif** konusuna bakın.
- **Hava, karayolu ve demiryolunda** belge malı temsil etmez; yük adı yazılı alıcıya teslim edilir. Ödeme güvencesini belgeye değil ödeme yöntemine bağlamak gerekir.
- **Sınırlar yük değerinin altında kalabilir.** Hangi modda ne kadar tazminat alabileceğinizi ve sigortayı **Taşıyıcının sorumluluğu ve kargo sigortası** konusunda bulabilirsiniz.
- **Teslimde çekince ve süre önemlidir.** Hasar ihbar süreleri moda göre değişir; **Hasar ve claim süreci** konusuna bakın.

Kendinizi test edin

1. Hangi belge, emre düzenlendiğinde ciro ile devredilebilir ve malı temsil eder? *(Cevap: Deniz konşimentosu. Seawaybill, AWB, CMR ve CIM senetleri malı temsil eden belge (document of title) değildir.)*
2. 1.000 kg'lık bir yük karayolunda kayboldu. CMR'ye göre taşıyıcının sınırı kaç SDR'dir? *(Cevap: 1.000 × 8,33 = 8.330 SDR.)*
3. CIM senedinde yüklemeyi gönderen yaptıysa, senetteki koli sayısı taşıyıcıya karşı delil olur mu? *(Cevap: Ancak taşıyıcı koli sayısını kontrol edip senede kaydettiyse delil olur.)*

Sık sorulan sorular

Hangi taşıma belgesi malı temsil eder?

Emre veya hamiline düzenlenmiş deniz konşimentosu. Ciro ve teslimle devredilebilir, iyi niyetli hamil belgeye dayanarak hak kazanır. Seawaybill, AWB, CMR ve CIM senetleri malı temsil eden belge (document of title) değildir; yük belgede adı yazılı alıcıya teslim edilir. CIM kuralları senedin konşimento hükmünde olmadığını açıkça söyler; CMR ise mülkiyeti temsil eden senede yalnızca tamamen tek bir ülke içinde yapılan taşımalarda izin verir.

CMR senedi düzenlenmezse taşıma sözleşmesi geçersiz mi olur?

Hayır. CMR Sözleşmesi md. 4'e göre senedin hiç düzenlenmemesi, eksik olması veya kaybolması sözleşmenin geçerliliğini etkilemez; sözleşme yine CMR hükümlerine tabidir. Montreal (md. 9) ve CIM (md. 6) de benzer kural getirir.

Türkiye e-CMR'ye taraf mı?

Evet. BM depoziter kayıtlarına göre Türkiye, CMR'ye Ek Elektronik Hamule Senedi Protokolü'ne 31 Ocak 2018'de katılım yoluyla taraf oldu. Azerbaycan ile Mart 2026'da bir pilot proje için teknik toplantı yapıldı. Türkiye'de e-CMR'nin rutin kullanıma geçip geçmediğini doğrulayamadık; taşıyıcınıza ve varış ülkesindeki kabul durumuna bakın.

CIM/SMGS ortak senedi ne işe yarar?

Avrupa ile Asya arasındaki demiryolu taşımalarında Avrupa kesiminde CIM, Asya kesiminde SMGS kuralları uygulanır. Ortak senet, sınırdaki aktarma noktasında senedin bir rejimden diğerine yeniden yazılması işleminin yerine geçer.

KAYNAKLAR

Hague-Visby Kuralları metni (Kanada Marine Liability Act, Schedule 3; Md. I, III) — https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/m-0.7/page-18.html
1979 SDR Protokolü metni (Lahey-Visby Md. IV(5)(a) sınırları) — https://admiraltylawguide.com/conven/sdrprotocol1979.html
Handybulk — UK COGSA 1992: konşimento, seawaybill ve ordino — https://www.handybulk.com/carriage-of-goods-by-sea-act-1992-bills-of-lading-sea-waybills-delivery-orders-rights-and-liabilities/
Montreal Sözleşmesi 1999 metni (Birleşik Krallık SI 2002/263, Ek 1) — https://www.legislation.gov.uk/uksi/2002/263/schedule/1/made
ICAO — Uluslararası hava taşıması sorumluluk sınırlarının artırılması (duyuru, 18.10.2024) — https://icao.int/Newsroom/Pages/International-air-travel-liability-limits-set-to-increase,-enhancing-customer-compensation—.aspx
CMR Sözleşmesi konsolide metin (Oslo Üniversitesi) — https://jus.uio.no/english/services/library/treaties/07/7-02/cmr-consolidated.html
BM Antlaşmalar Koleksiyonu — CMR'ye Ek Protokol (e-CMR), XI-B-11-b: taraflar — https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20I/Chapter%20XI/XI-B-11-b.en.xml
Azerbaycan Dijital Kalkınma ve Ulaştırma Bakanlığı — Azerbaycan–Türkiye e-CMR işbirliği (10.03.2026) — https://mincom.gov.az/en/media-en/news/azerbaijan-and-turkiye-strengthen-cooperation-on-the-implementation-of-the-e-cmr-system
COTIF Ek B (CIM Birörnek Hukuk Kuralları), 01.05.2016 metni (Lineas yayını) — https://prd.lineas.net/media/rc1b0nnk/cotif_appendix_b_cim.pdf
CIT — CIM/SMGS ortak hamule senedi — https://cit-rail.org/en/freight-traffic/cim-smgs/

Bu rehber eğitim amaçlıdır ve yazarın kişisel görüşlerini yansıtır; çalıştığı ya da daha önce çalıştığı kurumların görüşü değildir. Sözleşme, gümrük ve finans kararlarında güncel resmî kaynaklara ve uzmanlara başvurun. Incoterms® Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) tescilli markasıdır.

© 2026 Özgür Konakcı · ozgurkonakci.com. Bu belge, kaynak (ozgurkonakci.com) gösterilerek eğitim amaçlı paylaşılabilir ve çoğaltılabilir; ticari amaçla kullanılamaz.